

**IKKI TILLILIKNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDAGI DOLZARB  
MUAMMOLARI****Azimova Dilnur Mansurjon qizi**

Guliston Davlat universiteti

E-mail: [Dilnurrahimova@gmail.com](mailto:Dilnurrahimova@gmail.com)**MAQOLA  
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:**

Received: 29.08.2025

Revised: 30.08.2025

Accepted: 31.08.2025

**KALIT SO'ZLAR:**

ikki tillilik,  
tilshunoslik, kongnitiv  
usul, metodika, o'qitish,  
ta'lim, tahliliy ko'nikma,  
rus tili, grammatika,  
kommunikativ qobiliyat.

*Rus tilini ikki tilli muhitda o'rgatish zamonaviy tilshunoslik va pedagogikada, ayniqsa rus tili ikkinchi til yoki millatlararo muloqot tili sifatida qo'llaniladigan mamlakatlarda muhim va dolzarb hisoblanadi. ikki tillilik kognitiv rivojlanish, xotira, e'tibor va tahliliy ko'nikmalarni yaxshilash uchun yangi imkoniyatlar ochadi, chunki ikki tilni bilish fikrlashning moslashuvchanligini oshiradi. Ushbu maqolaning maqsadi ikki tilli muhitda rus tilini o'qitishning asosiy xususiyatlari va muammolarini o'rganish, shuningdek, talabalarga ko'p tilli muhitda rus tilini o'zlashtirishga yordam beradigan usul va yondashuvlarni o'rganishdir.*

Rus tilini ikki tilli muhitda o'rgatish zamonaviy tilshunoslik va pedagogikada, ayniqsa rus tili ikkinchi til yoki millatlararo muloqot tili sifatida qo'llaniladigan mamlakatlarda muhim va dolzarb hisoblanadi. Ikki tillilik, hodisa sifatida, ona tili bilan bir qatorda rus tilini o'rganish va faol foydalanish zarurati tug'ilgan MDH mamlakatlarida keng tarqalgan. O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston va boshqa mamlakatlarda rus tili ta'lim tizimi, fan, madaniyat va biznesda muhim o'rin tutadi, bu esa uni muvaffaqiyatli ijtimoiylashuv va kasbiy o'sish uchun zarur qiladi. Ikki tilli muhitda rus tilini o'qitish talabalar ongida ikki tilning o'zaro ta'siri bilan bog'liq o'ziga xos xususiyatlarga va qiyinchiliklarga ega. Asosiy muammolardan biri - ona tilining rus tilini o'zlashtirish jarayoniga ta'siri, ayniqsa, o'qitishning dastlabki bosqichlarida xatolarga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, ikki

tillilik kognitiv rivojlanish, xotira, e'tibor va tahliliy ko'nikmalarni yaxshilash uchun yangi imkoniyatlar ochadi, chunki ikki tilni bilish fikrlashning moslashuvchanligini oshiradi. Ushbu maqolaning maqsadi ikki tilli muhitda rus tilini o'qitishning asosiy xususiyatlari va muammolarini o'rganish, shuningdek, talabalarga ko'p tilli muhitda rus tilini o'zlashtirishga yordam beradigan usul va yondashuvlarni o'rganishdir.

Ikki tillilik, hodisa sifatida, ikki tilni bilishni o'z ichiga oladi, bu o'rganish va muloqot qilish uchun keng imkoniyatlarni ochadi. Bundan tashqari, bu odamning turli xil muloqot sharoitida ikki tildan foydalanish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. U ikki xil: nosimmetrik va assimetrik ko'rinishga ega. Simmetrik ikki tillilikda har ikki til bir xil darajada rivojlanadi, assimetrikda esa bir til ustunlik qiladi, ikkinchisi esa yordamchi til sifatida xizmat qiladi. Ta'lim jarayoni ikki tillilik o'quvchilarga nafaqat tilning grammatik va leksik xususiyatlarini o'zlashtirish, balki ularni kundalik hayotda foydalanishga moslashtirishga yordam beradigan o'qitishning o'ziga xos usullaridandir. Ikki tilni bilish kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Ikki tilda so'zlashuvchi o'quvchilar ko'pincha mantiqiy masalalarni yechishda yaxshi natijalarga erishadilar, bu fikrlash moslashuvchanligini rivojlantirish bilan bog'liq. Quyida ikki tillilikning bir qancha muammolariga to'xtalib o'tamiz. 1. Ikki tilli ta'limning asosiy muammolaridan biri ona tilining ikkinchi tilni idrok etish va qo'llashga ta'siridir. Buni tarjima xatolari va tillarni aralashtirib yuborishda ifodalash mumkin, bu esa o'rganishni qiyinlashtiradi. 2. Rus tilini ikki tillilik sharoitida samarali o'rgatish uchun moslashtirilgan usullardan, masalan, real muloqot holatlariga yo'naltirilgan kommunikativ yondashuvdan, shuningdek, o'quvchilarga tilni kontekst va vaziyatlar orqali o'rganishga yordam beruvchi kontekstual yondashuvdan foydalanish muhim ahamiyatga ega. 3. Rus tilini o'qitishda psixologik to'siqni va ijtimoiy-madaniy farqlarni hisobga olish muhimdir. Boshqa tillarda so'zlashuvchi o'quvchilar rus tili grammatikasi, lug'at va idiomalarni tushunishda qiynalishi mumkin, bu esa o'qituvchilardan alohida e'tibor talab qiladi.

Rus tilini ikki tilli muhitda o'qitish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, tilni o'zlashtirish samaradorligiga ta'sir etuvchi turli omillarni hisobga olishni talab qiladi. Rus tili ikkinchi til va o'quvchilarning ona tili birinchi til bo'lgan mamlakatlarda ularning o'zaro siljishi yoki buzilishiga yo'l qo'ymaslik uchun bu tillar o'rtasidagi muvozanatni topish muhim ahamiyatga ega. Talabalar duch keladigan muammolar ko'pincha ona tilining rus tilini idrok etish va qo'llashga ta'siri bilan bog'liq bo'lib, bu ayniqsa boshlang'ich va o'rta maktablarda dolzarbdir. Asosiy muammolardan biri aralashish - ona tilining ikkinchi tilga ta'siri. Bu talaffuzda ham, sintaksis yoki lug'atda ham o'zini namoyon qilishi mumkin, bu

grammatik jihatdan to'g'ri konstruktsiyalarni idrok etish va ishlatishni qiyinlashtiradi. Rus tilini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash mumkin bo'lgan to'laqonli til muhitining yo'qligi muammoni yanada og'irlashtiradi, bu esa o'quvchilarning uni o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini pasaytiradi. Boshqa tomondan, ikki tillilik madaniy va kognitiv manfaatlarni taqdim etadi. O'smirlik davrida ikki tilni o'rganish xotira va tahliliy ko'nikmalarni yaxshilashga yordam beradi va vazifalarni almashtirish qobiliyatini oshiradi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, ikki tillilik madaniyatlararo tushunishga yordam beradi, chunki tilni o'rganish ko'pincha ushbu til bilan bog'liq madaniyat va an'analarni o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu nafaqat muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, balki o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish imkonini beradi. O'qitish usullari moslashuvchan va haqiqiy til amaliyotiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Kommunikativ yondashuv, loyiha usuli va multimedia vositalaridan foydalanish kabi an'anaviy va zamonaviy usullarni uyg'unlashtirish o'quvchilarga nafaqat grammatika va lug'atni o'zlashtirishga, balki turli sharoitlarda tildan unumli foydalanishni ham o'rganishga yordam beradi. Muhim jihatlardan biri o'quvchilar motivatsiyasi muammosidir. Ikki tillilik sharoitida, til kundalik hayotning asosiy qismi bo'lmaganda, rus tilini o'rganishga qiziqish uyg'otish muhimdir. Bunga loyiha faoliyati, teatrlashtirilgan tomoshalar, dolzarb mavzularni muhokama qilish, shuningdek, talabalar real vaziyatlarda rus tilidan faol foydalanadigan til muhitini yaratish orqali erishish mumkin. Bundan tashqari, nafaqat rus tili sohasida malakali mutaxassislar bo'lishi kerak, balki o'ziga xos xususiyatlarni ham tushunishi kerak bo'lgan o'qituvchilarni tayyorlashga e'tibor qaratish lozim. O'qituvchilar o'quvchilarning bilim darajasi va ularning til muhitiga qarab o'qitish usullarini moslashtirishga tayyor bo'lishlari kerak. Shunday qilib, rus tilini ikki tillilik sharoitida o'qitish kompleks yondashuvni va ko'plab omillarni hisobga olishni talab qiladi. Bunda nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki o'quvchilarni rag'batlantirish, ularni til va madaniy muhitga to'liq singdirish uchun sharoit yaratish ham muhim ahamiyatga ega. O'rganish bilan bog'liq qiyinchiliklarga qaramay, ikki tillilik kognitiv va kommunikativ qobiliyatlarni rivojlantirish, shuningdek, madaniyatlararo aloqalarni chuqurlashtirish va o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish uchun kuchli vositadir. Ikki tilli muhitda rus tilini o'rgatish muhim va ko'p qirrali jarayon bo'lib, ehtiyotkorlik bilan yondashish va turli usullardan foydalanishni talab qiladi.

**Xulosa.** Zamonaviy tilshunoslikda ikki tillilik (bilingvizm) masalasi nafaqat lingvistik, balki psixologik, pedagogik va ijtimoiy nuqtai nazardan ham keng qamrovli va murakkab muammo sifatida ko'rib chiqilmoqda. Ikki tillilik til tizimining o'zaro ta'siri, nutq faoliyatidagi interferensiya, kod almashtirish, shaxsiy va ijtimoiy identifikatsiya kabi

ko'plab holatlar bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ikki tillilik ijobiy ta'sirlar bilan birga, til o'zlashuvi, til aralashuvi va asosiy tilning funksional zaiflashuvi kabi salbiy oqibatlarga ham olib kelishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy tilshunoslikda ikki tillilikning ilmiy-nazariy asoslarini chuqur o'rganish, u bilan bog'liq muammolarga tizimli yondashuvni shakllantirish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

### Foydalanilgan adabiyotlar

1. Adesope, O. O., Lavin, T., Thompson, T., & Ungerleider, C. (2010). A systematic review and meta-analysis of the cognitive correlates of bilingualism. *Review of Educational Research*, 80(2), 207-245.
2. Alladi, S., Bak, T. H., Duggirala, V., Surampudi, B., Shailaja, M., Shukla, A. K., ... & Kaul, S. (2013). Bilingualism delays age at onset of dementia, independent of education and immigration status. *Neurology*, 81(22), 1938-1944.
3. Bialystok, E., & Barac, R. (2012). Bilingual effects on cognitive and linguistic development: Role of language, cultural background, and education. *Child Development*, 83(2), 413-422.
4. Prior, A., & Gollan, T. H. (2011). Good language-switchers are good task-switchers: Evidence from Spanish-English and Mandarin-English bilinguals. *Journal of Memory and Language*, 65(4), 517-528.
5. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
6. Выготский, Л. С. (1986). *Мышление и речь*. Москва: Педагогика.
7. Леонтьев, А. А. (2003). *Язык, речь, речевая деятельность*. Москва: Просвещение.